

LUND UNIVERSITY

Gröna ord

En begreppsanalys av två partiprogram

Gustafsson, Anna W; Seiler Brylla, Charlotta

Published in:
Discourse and grammar

2012

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Gustafsson, A. W., & Seiler Brylla, C. (2012). Gröna ord: En begreppsanalys av två partiprogram. I J. Brandtler, D. Håkansson, S. Huber, & E. Klingvall (Red.), *Discourse and grammar: A festschrift in honor of Valéria Molnár* (s. 93-114). Lund University.

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Gröna ord

En begreppsanalys av två partiprogram

Charlotta Seiler Brylla & Anna W. Gustafsson

1 Inledning

De senaste decennierna har gröna partier över hela världen kontinuerligt ökat sitt inflytande, och under senare tid ser vi allt större fokus på klimatfrågor såsom den globala uppvärmningen, torka, översvämningar och de irreversibla effekterna av katastrofer som haveriet i Fukushima i mars 2011. I Sverige har Miljöpartiet de Gröna vuxit till tredje största parti och fått stort utrymme i media. I Tyskland kan man iaktta samma trend.

Inom den gröna rörelsen talas ofta om ett uppbrott från ett traditionellt politiskt tänkande och en omställning till ett nytt och ekologiskt handlande. Utifrån dessa mål skapas en ny politisk diskurs som självklart får återverkningar på språkbruket. Trots detta lyser språkvetenskapliga analyser av tysk och svensk grön retorik i princip med sin frånvaro (se dock Harms 2008). Denna artikel är ett försök att närma sig den här diskursen och kan betraktas som en kontrastiv, semantisk pilotstudie. Vi har valt att studera det senaste partiprogrammet för Miljöpartiet de Gröna och Bündnis 90/Die Grünen. För att få en övergripande bild av hur de båda partiprogrammen förhåller sig till varandra redovisar vi i kapitel 4 en kvantitativ studie av de vanligaste begreppen med hjälp av ordmoln. Här vill vi också diskutera ordmoln som analysverktyg och illustrerande hjälpmedel. I kapitel 5 presenterar vi en närstudie av ett viktigt begrepp i båda partiprogrammen, *hållbarhet* (ty. *Nachhaltigkeit*) och dess varianter, med hjälp av en kvalitativ nyckelordsanalys. För att ge en bakgrund till vår analys inleder vi i kapitel 2 och 3 med att ge en historik över partierna samt en övergripande beskrivning av partiprogrammen.

2 Bakgrund: Partiernas historia

2.1 Miljöpartiet de Gröna

Miljöpartiet¹, som har sitt ursprung i utomparlamentariska rörelser för fred, miljö och global rättvisa, bildades formellt 1981. En viktig bakgrund var kärnkraftsomröstningen 1980, som blev en förlust för kärnkraftsmotståndarna. För att ansluta till den växande gröna rörelsen i världen och det tyska partiet antogs namnet Miljöpartiet de Gröna år 1985.

Partiet ökade snabbt sin väljarandel och tog 1988 tog plats i riksdagen som det första nya partiet på 70 år. Att opinionen gick så starkt framåt kan förklaras dels med Tjernobylnkatastrofen och ett ökande fokus i debatten på miljöfrågor, dels med att Miljöpartiet fick ta stor plats i media. Valforskare har i efterhand kallat valet 1988 för ”miljövalet”.

Nu hade emellertid också andra partier fått upp ögonen för miljöfrågor. I valet 1991 åkte Miljöpartiet ur riksdagen, men redan 1994 var man tillbaka och vid EU-parlamentsvalet efterföljande år fick partiet såsom EU-kritiskt parti hela 17,2 %. Partiet har dock efterhand kommit att tona ner sin EU-kritik. Möjligen har man tagit intryck av andra gröna partier i Europa, som haft en mer EU-vänlig hållning.

Efter riksdagsvalet 2006 ökade partiet sina röster och blev 2010 tredje största parti. Inför valet 2010 enades man om att gå in i en rödgrön allians med socialdemokrater och vänsterpartister, men under de följande åren i opposition har man varit en attraktiv samarbetspartner för den borgerliga alliansen, som velat minska Sverigedemokraternas inflytande.

Partiet har alltsedan starten varit ett tillväxtkritiskt parti, där tillväxt ställts mot miljö. Ekologisk balans, global solidaritet och strävan efter lokala lösningar präglar partiets politik. Men debatten om hur tillväxtkritiken ska vara formulerad och hur man ska se på s.k. ”grön tillväxt” har ökat och spelar en viktig roll i det arbete med det nya partiprogram som inletts år 2011.

¹Upplysningar har hämtats från Nilsson (2010), Wikipediaartiklarna *Miljöpartiets de grönas historia* resp. *Miljöpartiet* och Miljöpartiets programgrupps blogg *Vilket Sverige vill du ha 2025? Partiprogrambloggen*.

2.2 Bündnis 90/Die Grünen

Det tyska partiet Bündnis 90/Die Grünen² består två partier som fusionerade 1993. Die Grünen grundades 1980 i dåvarande Västtyskland, medan Bündnis 90 uppstod ur olika grupper inom medborgarrättsrörelsen i Östtyskland hösten 1989.

Det västtyska gröna partiet har sina rötter i miljörörelsen, men också student-, kvinno- och fredsrörelsen kom att prägla dess politik. 1983 klarade partiet för första gången 5 %-spärren i den tyska förbundsdagen och erhöll 27 riksdagsmandat, och 1985 bildades den första röd-gröna koalitionen på delstatsnivå genom ett samarbete med socialdemokraterna (SPD) i Hessen. Under 1980-talet präglades die Grünen av interna konflikter mellan ”fundis” och ”realos”, om huruvida partiet skulle fortsätta sin systemkritiska kurs eller agera mer realpolitiskt. Trots att de första koalitioner på delstatsnivå fungerade dåligt, gick partiets ”realos” segrande ur de ideologiska striderna, varpå många ”fundis” lämnade partiet.

I och med DDR-regimens fall och Tysklands återförenande kom den gröna rörelsen att utvidgas. I maj 1993 grundades det nya tyska miljöpartiet genom en sammanslagning av Bündnis 90 och die Grünen. Partiet etablerade sig som en stark kraft både på delstats- och förbunds nivå. 1998 fick partiet 6,7 % i parlamentsvalet, vilket i kombination med SPD:s framgångsrika valresultat för första gången i historien möjliggjorde en röd-grön regering i Förbundsrepubliken Tyskland. Regeringsperioden medförde nya ideologiska konflikter för det gröna partiet. Särskilt problematiskt för ett parti med ursprung i fredsrörelsen blev Tysklands deltagande i Kosovo- och Afghanistan-krigen. Många partimedlemmar och väljare protesterade öppet mot att de gröna stödde dessa krigsinsatser.

2005 återvände de gröna till rollen som oppositionsparti, men har ingått i flera delstatsregeringar. Våren 2011 valdes för första gången en grön ministerpresident i delstaten Baden-Württemberg. I det senaste parlamentsvalet uppnådde die Grünen sitt bästa resultat någonsin på förbunds nivå (10,7 %), och i valet till Europaparlamentet fick partiet 12,1 %.

² Detta avsnitt bygger på framställningarna i Klein & Falter (2003) och Volmer (2009) samt har kompletterats med aktuella uppgifter från Wikipediaartikeln om Bündnis 90/Die Grünen.

3 Material: Partiprogrammen

3.1 Miljöpartiet de Gröna

Det gällande partiprogrammet för Miljöpartiet antogs 2005 och har föregåtts av så många som fyra idéprogram och tre partiprogram (det senaste från 2001): partiet har arbetat aktivt med sina politiska visioner och handlingsplaner och reviderat sina program ofta. Inget av programmen har dock varit gällande under så lång tid som det senaste. Programmet finns tillgängligt på Miljöpartiets hemsida som pdf-fil och består där av 53 onummerade sidor utan bilder. Det har ingen övergripande titel, men är strukturerat i nio kapitel varav det första är ett förord med rubriken Grön ideologi – ett krav på handling där partiets ideologiska grundsyn formuleras och grundläggande begrepp presenteras. Nedan ges teman för de sju följande kapitlen med kapitlets rubrik inom parentes:

1. **samhällssystemet** (Deltagande demokrati – demokrati behöver engagemang)
2. **utbildnings- och kulturpolitik** (Den skapande människan – verktygen att förändra i var mans hand)
3. **ekonomisk politik** (Kretsloppsekonomi – en ekonomi där människor får betydelse)
4. **lika rätt och jämställdhet** (Lika rätt – rätt att växa utifrån egna förutsättningar)
5. **utrikespolitik** (En värld – i fred och rättvisa)
6. **miljöpolitik** (Långsiktighet – allt hänger samman)
7. **socialpolitik** (vård) (Samhällsgemenskap – vi har ansvar för varandra)

Det avslutande kapitlet med rubriken *Stigfinnarna – ett parti i rörelse* kan snarast beskrivas som ett slutord med poetiska visioner om kärleken till livet och vägen till framtiden. Varje kapitel (utom det sista) inleds med metatext i kursiv stil där kapitlets innehåll föregrips och introduceras.

Redan i inledningens första stycke sammanfattas den genomgripande visionen som gröna partier runt om i världen delar:

Tillsammans kämpar vi för långsiktigt hållbara, demokratiska samhällen, där människor tar ansvar, både lokalt och globalt. Vår vision är samhällen som lever i fredlig samexistens, verkar i jämlikt samarbete och där människor, djur och natur respekteras.

(Avsnittet *Grön ideologi – ett krav på handling*)

Programmet utmärks av en blandning av statusbeskrivningar som övervägande är negativa (*I ett sådant klimat, med små möjligheter till inflytande, bryts människors engagemang ned och grogrund ges till extremistiska rörelser*), utopiska visioner (*Det ska inte finnas några mekanismer som stänger människor ute, och skillnader i ekonomiska och sociala levnadsvillkor måste motverkas.*) och helt konkreta åtgärder (*Vid födsel i hemmet ska kostnaderna ersättas av landstinget*).

3.2 Bündnis 90/Die Grünen: Die Zukunft ist grün

I mars 2002 antog partikongressen för Bündnis 90/Die Grünen ett nytt partiprogram, som summerade ett mångårigt arbete och livliga diskussioner. Programmet bär titeln *Die Zukunft ist grün* 'framtiden är grön' och ersatte partiets allra första s.k. förbundsprogram från 1980. Programmet kan laddas ner som pdf-fil från partiets hemsida och omfattar 190 sidor utan bilder, indelade i ett sammanfattande förord (Preamble) och sju tematiskt strukturerade kapitel (inom parentes den tyska kapitelrubriken):

1. **miljöpolitik** (Aufbruch ins ökologische Zeitalter)
2. **ekonomisk politik** (Aufbruch in eine ökologische und soziale Marktwirtschaft)
3. **socialpolitik** (Aufbruch in eine emanzipative Sozialpolitik)
4. **(ut)bildningspolitik och kultur** (Aufbruch in die Wissensgesellschaft)
5. **demokratifrågor och invandringspolitik** (Aufbruch zur Erneuerung der Demokratie)
6. **jämställdhetspolitik** (Aufbruch in eine geschlechtergerechte Gesellschaft)
7. **utrikespolitik** (Aufbruch nach Europa und in die Eine Welt)

I partiprogrammet betonas att partiet inte står för någon särskild ideologi, utan att partiets medlemmar istället sluter upp bakom ett antal grundvärderingar: *Vår grundposition innebär: Vi binder ihop ekologi, självbestämmande, utvidgad rättvisa och levande demokrati. Med samma intensitet engagerar vi oss för icke-våld och mänskliga rättigheter* (*Die Zukunft ist grün*, s. 10, övers. CSB).

Dessa grundläggande värderingar återspeglas i partiprogrammet i form av 22 nyckelprojekt (*Schlüsselprojekte*), vilka markeras metatextuellt genom inramning och rubrik i fetstil. Nyckelprojekten presenterar konkreta handlingsförslag i ekologiska frågor som förnyelsebara energikällor, trafikpolitiska åtgärder och en jordbruksreform, större möjligheter för konsumenter att handla biologiskt, en mer

rättvis och standardiserad världshandel etc. Andra nyckelprojekt arbetar för ett rättvisare samhälle på olika plan: det gäller barn och ungdomar, invandrare och äldre, men även en utjämning av de sociala och ekonomiska skillnaderna mellan västra och östra Tyskland eller norra och södra halvklotet. Grundvärdena självbestämmande och levande demokrati återfinns t.ex. i det projekt som kräver ökat inflytande för EU:s medborgare.

I retoriskt hänseende kan poängteras att *Die Zukunft ist grün* är betydligt mindre ideologiskt, kritiskt och provokativt än programmet från 1980 (Klein & Falter 2003, s. 85; jfr även Harms 2008, s. 128f.). Politiken är mer inriktad på ett positivt tänkande och en konstruktiv förändring av framtiden än på systemkritik. Att partiet står för förändring konstitueras språkligt i kapitelrubrikerna (se ovan), där den retoriska upprepningen av substantivet *Aufbruch* (uppbrott) konceptualiserar energi och mod till något nytt och lovande, till nya och förändrade perspektiv.

4 Kontrastiv kvantitativ analys: Wordle och korpusanalys

Ett bra sätt att få en illustrativ bild av ett större material är att göra en s.k. *Wordle*, dvs. ett ordmoln.³ Dessa ordmoln genereras genom att man utifrån ordformernas frekvens i en text skapar moln av de vanligaste orden.

Wordle-verktyget är dock inte okomplicerat att använda i kontrastiva studier, eftersom de språkspecifika ordlistorna (som sorterar bort småord såsom pronomen, konjunktioner, prepositioner och siffror) skiljer sig åt. Om man gör ordmoln av partiprogrammen får man alltså skillnader som blir missvisande. Så rensar t.ex. den tyska ordlistan bort modala hjälpverb, medan den svenska inte gör det. För att kunna avgöra eventuella skillnader mellan språken har vi i fall som detta gjort kompletterande frekvensanalyser med hjälp av konkordansprogrammet AntConc.⁴

Men en ren frekvensanalys kan inte förmedla tillräcklig information för att ge rätt uppfattning om texterna – man måste studera träffarna i konkordanserna för att se om det finns andra orsaker till att ordet ser vanligt ut i ordmolnet. Sedan måste man – om man vill använda ordmolnet som illustration – manuellt gå in och rensa bort vissa ord i ordmolnen. I fig. 1 och 2 nedan har vi rensat bort funktionsord och pronomen som slunkit igenom Wordles inbyggda filter, hjälpverb

³Wordle är ett gratisverktyg på nätet för att skapa visuella ordmoln. Se www.wordle.net.

⁴AntConc är ett konkordansprogram som finns fritt tillgängligt på www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html. Se också Anthony (2005).

En närmare studie av de två ordmolnen måste börja med iakttagelsen att *människor/menschen* och *sambället/gesellschaft* är de vanligaste orden i partiprogrammen. En snabb genomgång av andra partiers program visar att det är ord som hör till de mest använda i alla politiska partiers program – det är alltså inte utmärkande för just de gröna partierna. Men här finns även några intressanta skillnader mellan de två ordmolnen som kan behöva kommenteras. Eftersom molnen inte ger någon uppfattning om den absoluta frekvensen av ord har vi använt AntConc för att kontrollera exakta siffror (utan att göra någon heltäckande statistik uppmärksamar vi här endast ord som förekommer i en omfattning som avviker kraftigt från det förväntade, dvs. att antalet förekomster bör vara knappt hälften så många i det svenska programmet som i det tyska, p.g.a. partiprogrammens längd). De exakta antalet förekomster ges i parentes efter ordet i redovisningen nedan.

En intressant skillnad mellan programmen är att Miljöpartiet gärna talar om *Sverige* (71) medan Bündnis 90/die Grünen inte alls talar lika ofta om *Deutschland* (36), vilket vittnar om den tabuisering av nationen och det nationella som framför allt hos vänstersinnade fortfarande råder i Tyskland. Däremot talar Bündnis 90/die Grünen gärna om *Europa* (91), medan det svenska miljöpartiet verkar undvika *Europa* (8). Möjligen återspeglas här inställningen hos ett tyskt EU-vänligt resp. ett svenskt EU-kritiskt parti. I det svenska programmet fokuserar man på förhållandet mellan lokalt och globalt, och man använder relativt sett fler varianter av ordet *global* (SV: *global** = 78 jämfört med TY: *global** = 111). Hälften av de tyska träffarna på *global** beror på att ordet *Globalisierung* (55) är så vanligt, medan man i det svenska partiprogrammet bara får ett fåtal träffar på *globalisering* (6). En närstudie av ordet *globalisering* visar också att det används med olika värdeladdning i de olika programmen: i det tyska programmet finns såväl bra som dåliga former av *globalisering*, medan ordet entydigt har negativa konnotationer i det svenska programmet, där endast använt i innebörden 'ekonomisk globalisering'.

En annan slående skillnad som syns tydligt i ordmolnen ovan är att *Frauen* (118) nämns betydligt oftare än *kvinnor* (24). Det tyska programmet använder sig också av ordet *Bürgerinnen* (66; 'kvinnliga medborgare'), vilket inte har någon motsvarighet i det svenska. Möjligen innebär detta att det tyska partiprogrammet trycker mer på genusfrågor än det svenska gör. Denna tes understöds av att det tyska partiet ägnat ett av sina nyckelprojekt åt att män och kvinnor bör dela rättvist på både makt och ansvar. Det svenska programmet talar dock relativt sett mer om *barn* (43) än det tyska talar om *Kinder* (58).

I ordmolnen ovan syns också tydligt att ordet *soziale* (124) är förhållandevis vanligt i det tyska programmet, men inte i det svenska (*sociala* = 26). Här ser man skillnaden ännu tydligare om man söker på *social** (47) respektive *sozial** (335). Ett viktigt begrepp där förleden *sozial** ingår är *social marknadekonomi (soziale Marktwirtschaft)*, vilket inte alls förekommer i det svenska programmet (TY = 24 träffar). Uttrycket är nära förknippat med socialdemokratisk politik, och att det är så vanligt är kanske en konsekvens av att det tyska partiet ofta samarbetat och även regerat tillsammans med SPD, medan det svenska partiet inte vill markera samhörighet med socialdemokrater på samma vis. Socialpolitik intar en central plats hos de tyska gröna och har ett eget kapitel i partiprogrammet. I det svenska programmet använder man förmodligen andra ord som t.ex. sammansättningar med *sambälls-*, men detta bör undersökas närmare i en djupanalys.

Däremot är *rättigheter* (47) och *möjlighet* (51) resp. *möjligheter* (42) vanliga ord i det svenska programmet. Orden motsvaras ungefär av tyskans *Recht* (39) och *Zugang* (36). Här råder förstås inte något ett till ett förhållande. Svenskan har också begreppet *tillgång* (14) som kan användas i vissa fall. Men det tycks otvetydigt vara så att det svenska partiprogrammet fokuserar mer på medborgarnas rättigheter och deras möjligheter än det tyska programmet.

En kommentar förtjänar också skillnaden i förekomsterna av ordet *demokrati* (25) respektive *Demokratie* (111). Här kan man förmoda att det tyska partiets rötter i en diktatur (Bündnis 90 uppstod inom medborgarrättsrörelsen i DDR) lett till en kritisk diskussion kring demokratibegreppet. Kanske har de två tyska diktaturerna (dvs. DDR och Nazityskland) lett till att demokrati är något som ständigt måste betonas. Huruvida den diskussionen också förekommer i andra tyska partier vore intressant att undersöka i en senare studie.

Slutligen vill vi fästa uppmärksamheten på det lite oväntade i att varianter av begreppet *ekologisk** (30) används betydligt mer sällan i det svenska än begreppet *ökologisch** (203) – ingen av de svenska varianterna är så vanlig att den kommer med i ordmolnet. Det tycks dock delvis kunna förklaras av att det svenska programmet föredrar varianter av ordet miljö, som är mer frekvent i det svenska än det tyska programmet (*miljö** = 120 jämfört med *umwelt** = 119). Man kunde kanske också förvänta sig att ordet *grön* respektive *grün* skulle vara viktiga nog att komma med i ordmolnen, men även om ordet är vanligt förekommande i det tyska programmet visar det sig vid närmare anblick att det nästan uteslutande förekommer i rubriker eller sidfot.

Under arbetet med partiprogrammen har vi noterat att begreppet *hållbar/nachhaltig* inte bara tematiseras i och fungerar strukturerande för båda programmen utan också är bärande ideologiska begrepp. I ordmolnen tar dessa dock en förhållandevis liten plats med orden *hållbar* (26) och *nachhaltig* (55). Därför ägnar vi nästa kapitel helt åt dessa begrepp och deras karaktär av nyckelord i de två parti-programmen.

5 Kvalitativ nyckelordsanalys

I det förra avsnittet visade vi på skillnader och likheter i de båda gröna partiernas program med hjälp av en frekvensstudie. För att få en djupare inblick i partiernas politiska positioner krävs dock en kompletterande semantisk näranalys. Vi har valt att använda en kontrastiv nyckelordsanalys, då nyckelord är ett användbart lingvistiskt koncept vid analysen av politiskt språkbruk.

5.1 Nyckelord som lingvistiskt koncept

Inom forskningsområdet politisk semantik intar nyckelordskonceptet sedan 1990-talet en viktig ställning. Där beskrivs nyckelord som lexikala enheter, vilka står i fokus för kommunikationen och vars betydelse förhandlas fram av de deltagande språkbrukarna (Liebert 1994, s. 4). Centrala begrepp blir nyckelord, eftersom de upplevs som särskilt betydelsefulla av språkbrukarna; samtidigt kan de fungera som en hermeneutisk ingång som hjälper oss att tolka kommunikationsprocessen (Böke 1996, s. 33). Sammantaget brukar följande kriterier anses som konstituerande för nyckelord (Brylla 2003, s. 39 och 2005, s. 248ff.):

1. de har en relativt sett hög användningsfrekvens
2. de står i fokus för kommunikationsprocessen
3. de kan fungera som bärare av idéer och program
4. de är helt kontextberoende och mer semantiskt dynamiska än andra lexikala enheter
5. de tematiseras (eller betonas) ofta i diskursen, dvs. de framhävs med metaspråkliga markörer
6. de introducerar nya betydelser eller konnotationer
7. de är ofta del av en ”semantisk kamp”
8. de är semantiskt (re)produktiva

De kvantitativa aspekterna av centrala begrepp bör behandlas med försiktighet: dels är de inte frekventa i jämförelse med exempelvis hjälpverb och funktionsord, dels är en frekvensanalys sällan upplysande: nyckelorden används mer sällan än man tror, men inpräntas ändå i språkbrukarnas medvetande på grund av sin signalkaraktär (t.ex. Diekmannshenke 1994, s. 18).⁵ Dock tycks nyckelorden vara semantiskt produktiva och i högre grad än andra ord ge upphov till nya ordbildningar, vilket är ett tecken på deras centrala funktion.

Nyckelorden står i fokus för kommunikationen och kan på så vis strukturera budskapet och framhäva särskilt viktiga aspekter. På grund av sin vida intension kan nyckelorden uppträda som komprimerade ”mini-program”, som exempelvis kan sammanfatta ett partis ideologiska åsikter (t.ex. socialism, feminism eller rättvisa). Nyckelordens egenskap som ”container-begrepp” gör dem också särskilt dynamiska i relation till kontexten och språkbrukarna. Det pågår en ständig förhandling om dessa begrepps betydelse, vilket inte minst blir tydligt i deras skiftande konnotationer.

Just denna ständiga (om)förhandling gör att nyckelordsteorin talar om en ”semantisk kamp” (Böke 1996, s. 42). Det gäller att lägga beslag på honnørsorden (de positiva signalorden) och fylla dem med eget semantiskt innehåll som motsvarar de egna idéerna. Likaså gäller det att definiera motståndarnas honnørsord i negativa termer eller förse deras idéer med stigmatiserande beteckningar (negativa signalord). Konkurrensen om betydelse och benämning blir synlig i begreppens metaspråkliga karaktär, där begreppsinnehåll och beteckningar t.ex. kan fastställas genom utsagor som *x innebär/betyder y*. Andra sätt att framhäva centrala eller omstridda begrepp resp. lansera nya betydelser är metaspråkliga markörer som citattecken, tillägget ”så kallad” eller med hjälp av layout som fetstil, kursiv, inramning, större stil etc. (Brylla 2003, s. 38f.).

5.2 Nyckelordsanalys

Kriterierna 5–8 i uppställningen i 5.1 ovan (vilka bygger särskilt på Stötzel & Wengeler 1995 och Böke 1996) har en fördel gentemot de övriga: de kan tillämpas praktiskt i en undersökning av politiska koncept, eftersom de lättare kan användas för att ”spåra upp” nyckelord. Om man som i vårt fall vill fokusera på ett centralt begrepp i partiprogrammen som utgångspunkt för en kontrastiv näranalys erbjü-

⁵Jämför även Malmgren (1999) som inför just beteckningen signalord.

der särskilt det metaspråkliga kriteriet en fruktbar ingång. Utifrån metaspråkliga markörer valde vi ut ordet *hållbarhet* och dess tyska motsvarighet *Nachhaltigkeit* för en närmare analys. De frågor som primärt intresserar oss i analysen är följande:

På vilket sätt kommuniceras dessa ord som centrala av Miljöpartiet de Gröna resp. Bündnis 90/Die Grünen?

Vilken denotativ och konnotativ betydelse tilldelas dessa ord?

Rör det sig om nya ord eller nya betydelser?

Är de omstridda och därmed föremål för en semantisk kamp?

Är de semantiskt (re)produktiva?

Vilken funktion har dessa ord i respektive partiprogram?

5.3 Begreppet *hållbarhet/Nachhaltigkeit*

Hållbarhet och *hållbar utveckling* liksom *Nachhaltigkeit* och *nachhaltige entwicklung* är båda översättningar av de engelska begreppen *sustainability* och *sustainable development*. Begreppen lanserades som ett svar på de utmaningar som ekonomiska kriser, miljökrisen och den globala matkrisen innebar och var en produkt av den tillväxtkritik som lanserades redan sent 1950-tal av John Kenneth Galbraith (i boken *The Affluent Society* från 1958). Kritiken ställde en ohämmad tillväxt i kontrast mot vår planets begränsade resurser.

Begreppet *sustainable development* kom att få sin viktigaste uttolkning i den s.k. Bruntlandrapporten – FN-rapporten *Our Common Future* från 1987. Rapporten har ofta setts som ett försök att ena de miljöengagerade tillväxtkritikerna med de mer tillväxtvänliga grupperingar som arbetar för global utveckling (Mitcham 1995). Tanken om *hållbarhet* såsom den formulerats i Bruntlandrapporten har kommit att genomsyra den gröna rörelsens politiska ansats.

Begreppen *hållbarhet* och *Nachhaltigkeit* är abstrakta metaforer med flera möjliga tolkningar. En semantisk/lexikografisk analys kan belysa detta:

Det engelska begreppet *sustainability* är en avledning av adjektivet *sustainable*. Detta i sin tur är en avledning av det transitiva verbet *sustain*, som betyder ungefär 'att hålla upprätt' eller 'att understödja' något. *To sustain* har också en metaforisk användning i betydelsen 'upprätthålla (under en längre tid)' eller 'underhålla'. I moderna lexikon behandlas den ekologiska betydelsen, 'möjlig att upprätthålla utan att skada miljön', som den mest framträdande – och för avledningen *sustainability* ges endast den ekologiska förklaringen.

I den svenska debatten valde man att översätta ordet med begreppet *hållbarhet* (resp. *hållbar*). Det svenska ordet *hållbar* är en avledning av verbet *hålla*. Ordet *hållbar* finns i två betydelser. Den första betydelsen tar fasta på den betydelse av ordet *hålla* som innebär att något kan bibehållas eller försvaras t.ex. i uttrycket ”ett hållbart argument”. Den andra utgår ifrån en konkretare betydelse av *hålla* och handlar om att något är motståndskraftigt och slitstarkt. För en svensk språkbrukare är sannolikt den senare betydelsen mest framträdande (jfr *hållbarhet för livsmedel*). Denna mer konkreta betydelse (dvs. ’hållfast’) går tillbaka på ett intransitivt verb (*hålla*, dvs. ’vara motståndskraftigt’). Hållbarheten är här alltså ett inre värde, en inherent egenskap.

Det innebär att det finns en vacklan i betydelsen av att vi strävar efter en utveckling som kan bibehållas eller som har egenskapen att vara motståndskraftig (mot yttre stötar, kriser etc.). Det här kan ge en viss tvetydighet när vi till exempel talar om ”en hållbar tillväxt”.⁶ Man kan tänka sig att denna vacklan i betydelse kommer till uttryck och har viss betydelse i den politiska debatten.

I tyskan är *Nachhaltigkeit* och *nachhaltig* avledningar av det föråldrade substantivet *Nachhalt* som betyder ’något man sparar för sämre tider, reserver’.⁷ Det i sin tur har sitt ursprung i det likaså föråldrade verbet *nachhalten* i betydelsen ’hålla, verka under lång tid’. I modern tyska används *nachhaltig* framför allt i betydelsen ’bestående, långtidsverkande’. Att valet föll på just *Nachhaltigkeit* och *nachhaltig* som motsvarigheter till *sustainability / sustainable* har en intressant förklaring. *Nachhaltigkeit* är nämligen ursprungligen en fackterm från skogsbruket, där den används ända sedan 1700-talet i betydelsen att inte avverka mer skog än vad som kan växa upp igen (jfr Grober 1999). Den semantiska närheten till principen om en utveckling som motsvarar den nuvarande generationens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter som begreppet definieras i Brundtland-rapporten (se 5.4 nedan) var därmed uppenbar.

Många aktörer har varit inblandade i hur det tyska begreppet definierats och använts.⁸ Det innebär att det pågår en ständig förhandling om dess betydelse, vilket är typiskt för nyckelbegrepp. Olika grupper avser olika saker och det är ett på så

⁶För en mer utförlig analys av det svenska och engelska begreppets semantiska potential, se Gustafsson (2011).

⁷Lexikon som använts är t.ex. DUDEN Universalwörterbuch och Kluges Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache.

⁸För en utförlig behandling av de tyska begreppen *Nachhaltigkeit* och *nachhaltige Entwicklung*, se t. ex. Otto (2007).

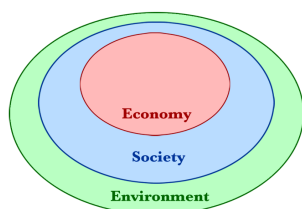
vis både vagt och omstritt ord, dock med entydigt positiva konnotationer. Begreppet är också ett typiskt nyckelord såtillvida att det ursprungligen är en vetenskaplig term som så småningom finner ingång i den offentliga diskursen. Att ordet dessutom har en vardagsspråklig betydelse, 'något beständigt, något som varar länge' kan bidra till missförstånd när det politiska begreppet används, något som vi också konstaterade för det svenska ordet. Å andra sidan har båda begreppens positiva signalkaraktär medfört att det gått inflation i bruket av dem. Idag är *nachhaltig* och *hållbar* honnörsord som kan beskriva allt från universitetsutbildningar till kulturminnesvård.

5.4 Brundtlandrapportens formulering av hållbar utveckling

För att förstå bakgrunden till begreppet hållbarhet blir det viktigt att känna till Brundtlandrapportens formulering av begreppet hållbar utveckling. I FN-rapporten *Vår gemensamma framtid*, den s.k. Brundtlandrapporten (*Our Common Future* 1987), definieras hållbar utveckling som den utveckling som är möjlig att upprätthålla utan att man riskerar krig, orättvisor eller kriser och utan att man riskerar att jordens resurser tar slut. Det handlar om att inte riskera framtida generationers möjlighet att tillgodose sina basbehov.⁹

Rapporten visar hur alla aspekter av detta vävs ihop: för att möta en växande befolknings basbehov krävs tillväxt och för att tillväxten inte ska riskera framtida generationers möjlighet att tillfredsställa sina basbehov krävs minskad miljöpåverkan. Rapporten visar egentligen hur alla dessa faktorer är beroende av varandra. Figuren nedan visar hur den gröna rörelsen tolkar Brundtlandrapporten: Ekologisk hållbarhet är överordnad, social hållbarhet handlar om att alla människor ska ges möjlighet att uppfylla sina basbehov, att man behöver bekämpa fattigdom och jämna ut inkomstskillnader i världen och slutligen innebär ekonomisk hållbarhet om att nå så stark tillväxt som möjligt utan att äventyra jordens resurser och utan att ekonomin blir för kriskänslig.

⁹Begreppet *sustainability* har en central plats i en ny miljömässig agenda, konstaterar Myerson & Rydin (1996, s. 98) och beskriver vad de kallar "new concept discourses": "(...) new concepts then arise both to define the ills and to articulate the answers of society. Indeed, the discussion requires conceptual innovation."

Figur 3: Här illustreras att såväl social som ekonomisk ”sustainability” ska ses som underordnat den ekologiska (Scott Cato 2009).

5.5 Hållbarhet i Miljöpartiets partiprogram

Hållbar|hållbarhet har utan tvekan flera av de klassiska drag som utmärker nyckelord. Som analysen ovan visat fungerar ordet som bärare av idéer som är grundläggande för hela den globala gröna rörelsen. Samtidigt finns en vacklan i betydelsen som gör att ordet blir kontextberoende. Böcker, program och forskning har tävlat om att föra fram och tolka ut den egentliga innebörden av ordet, som skapades för att introducera nya betydelser och konnotationer. Och tveklöst är ordet föremål för semantisk kamp. Hur ser det då ut i Miljöpartiets program?

Att *hållbarhet* är ett nyckelord för Miljöpartiet råder det inte någon tvekan om. Utan att göra någon större undersökning t.ex. av olika partiers program är det svårt att yttra sig om den relativa frekvensen av ordet. Man kan emellertid konstatera att ordet *hållbar* är förhållandevis frekvent – även om en del politiskt viktiga ord som har med uttolkningen av hållbar att göra är mer frekventa (såsom *utveckling* och *ansvar*). *Hållbar** ger 47 träffar i hela dokumentet.

En analys av den metaspråkliga inramningen visar att *hållbarhet* är centralt för Miljöpartiets retorik. Det blir synligt inte minst genom rubricering. I kapitlet om kunskapssamhället förekommer det i rubriken: *Forskning – en förutsättning för hållbar utveckling*. I kapitlet om kretsloppssamhället ges *Hållbar utveckling* en egen rubrik, och i texten som följer beskrivs *kroppslig och själslig hälsa, god livsmiljö, levande skogar, sjöar och hav, frisk luft, rent vatten* och *biologisk mångfald* som en motvikt till konsumtionssamhället, jakten på tillväxt och monetär ekonomi. *Hållbar miljöpolitik* förekommer också i den kursiverade ingressen till kapitlet om utrikespolitiska frågor. Det kapitel som rubriceras *Långsiktighet – allt hänger samman* handlar om hållbar utveckling i vid mening, vilket syns redan i den kursiverade ingressen: *I det här kapitlet förklarar vi hur vi bygger ett långsiktigt hållbart samhälle*. Det inleds

sedan med ett avsnitt som rubriceras *hållbar utveckling*. Här utvecklas begreppet i ordalag som faller tillbaka på den klassiska Brundtlandrapporten, såsom: *Grön politik handlar om att vid varje beslut och varje handling tänka längre och ta ansvar också för uppväxande och kommande generationer. Insikten att allt hänger samman är därför central för oss*. Men här, liksom i resten av kapitlet, ligger tonvikten på miljö och ekologi, snarare än på de andra aspekterna av hållbarhet (se ovan). Kapitlet innehåller flera rubriker där hållbarhet på olika sätt är framhävt och centralt, t.ex. *Hållbart skogsbruk, Hållbara transporter, Hållbart jordbruk*.

Hållbarhet, hållbar utveckling och ett hållbart samhälle beskrivs oftast som ett mål för politiken, eller ett ideal för världen. Men det beskrivs också som ett medel, eller som en nödvändig förutsättning för framtiden, såsom i avsnittet om hållbara transporter: *För att bryta den globala uppvärmningen är ett centralt projekt att ställa om till hållbara kommunikationer*.

Eftersom begreppet inte tydligt definieras får det sin betydelse snarast genom de specificeringar som görs av den politik som ska leda till det långsiktigt hållbara samhället, och av de begrepp som det samvarierar med. En genomgång av programmet visar att begreppet framför allt används för den ekologiska hållbarheten – de andra delarna av det Brundtlandska begreppet (social och ekonomisk hållbarhet) finns visserligen också med, men det dominerande är den ekologiska betydelsen. Begreppet kopplas också till ett antal andra viktiga begrepp – framför allt *globalt ansvar* och *rättvisa*:

Tillsammans kämpar vi för långsiktigt hållbara, demokratiska samhällen, där människor tar ansvar, både lokalt och globalt.

Vi vill verka för en rättvis och miljömässigt hållbar fördelning av jordens resurser.

Sammanfattningsvis kan man säga att *hållbar utveckling/hållbarhet* uppfyller många av de kriterier för nyckelord som beskrivs i 5.1 ovan. De är förhållandevis frekventa, de genomsyrar partiprogrammet och tematiseras ofta metaspråkligt i rubriker. Begreppet är också föremål för semantisk kamp. Även bland dem som ansluter sig till Brundtlands uttolkning av hållbar utveckling finns strider om hur denna uttolkning ska tolkas (se Gustafsson 2011). Att Brundtlandrapporten betonar att tillväxt (inom ekologins gränser) är nödvändig syns t.ex. inte mycket av i partiprogrammet där begreppet har negativa konnotationer: *Vi anser därför att tillväxt i konventionell mening varken är möjlig eller eftersträvävärd*. Man kan slutligen notera att trots att begreppet hållbarhet är omstritt definieras det inte tydligt

med metaspråkliga fraser som ”med hållbarhet menar vi”. Däremot specificeras det alltså i de avsnitt som följer efter de rubricerade kapitlen.

5.6 *Nachhaltigkeit* i Bündnis 90/Die Grünen partiprogram

En sökning på *nachhaltig** i det tyska partiprogrammet ger 100 träffar, vilket innebär att det visserligen är vanligt förekommande, men inte lika frekvent som exempelvis *Menschen* och *Gesellschaft* (se ovan). Att substantivet *Nachhaltigkeit* och adjektivet *nachhaltig* är nyckelord råder det dock ingen tvekan om. Bruket av orden är genomgående språkligt och ideologiskt reflekterande, och redan i det inledande förordet manifesteras deras centrala status:

Miljöpolitik i form av en heltäckande samhällspolitik har i hållbarheten fått ett grönt nyckelord [Leitbegriff]. Hållbarhet betyder en kombination av ekologisk, social och ekonomisk utveckling som består i framtiden. [—] Hållbarhet är inget mål som kan uppnås på nationell nivå; det krävs ett internationellt samarbete. Vårt sätt att leva har endast en framtid om vi lyckas genomföra ett skifte till hållbarhet över hela världen.
(*Die Zukunft ist grün*, s. 10f. övers. av CSB)

Intressant här är naturligtvis den egna etiketteringen av begreppet som ett centralt ord och som en ledande princip för grön politik överhuvudtaget. Sedan följer en definition av begreppet, vilket ofta kännetecknar omstridda ord. *Nachhaltigkeit* är sedan ett par decennier ett positivt laddat ord i det offentliga samtalet, och det gäller då för språkbrukarna att förse det med eget politiskt innehåll samt att förknippas med ordet.

Bündnis 90/Die Grünen användning av begreppen *Nachhaltigkeit* och *nachhaltige Entwicklung* måste sägas ha präglat den politiska diskursen i Tyskland. I det röd-gröna koalitionsfördraget 1998 utnämns *Nachhaltigkeit* exempelvis till ledande princip för miljöarbetet.¹⁰ Den betydelse som lanseras i partiprogrammet är således inte ny, men heller inte en gång för alla fastlagd utan under ständig (om)förhandling.

Man kan också konstatera att det tyska gröna partiet i partiprogrammet explicit anknyter till teorierna om hållbarhet när de talar om de tre pelarna: ekologisk, social, ekonomisk (se ovan under 5.4). Därmed auktoriseras begreppet som

¹⁰*Lexikon der Nachhaltigkeit* (2011)

en beprövad princip för hur samhället och framtiden ska gestaltas. Liksom i det svenska programmet framstår *Nachhaltigkeit* ofta som ett medel för hur vi ska uppnå en bättre värld. Längre fram i partidokumentet rubriceras ett avsnitt *Nachhaltige Entwicklung als Handlungsmaxime* (s. 27), vilket understryker detta: hållbar utveckling är också ett handlingsprogram. Här får även begreppet *nachhaltige Entwicklung* en utförlig definition enligt tre-pelare-principen:

Hållbar utveckling innebär inget annat än att skapa sociala utvecklingschanser för människor i södra världens länder och att tillfredsställelsen av behovet hos dagens generationer inte sker på bekostnad av kommande generationer. Detta måste på grund av begränsat ekologiskt spelrum ske genom hushållning och effektivisering av de ekonomiska resurserna samt etablerandet av alternativa konsumtionsmönster.

(*Die Zukunft ist grün*, s. 27, övers. av CSB)

Här blir betydelsekomponenten 'rättvisa' tydlig. Enligt denna uttolkning av hållbarhetsprincipen gäller det att hushålla ekonomiskt med resurserna inte bara ur en ekologisk synvinkel utan också ur ett perspektiv som återspeglar partiets rötter i de sociala rörelserna: vi måste ta hänsyn till andra och dela lika. För att detta ska ske krävs en förändring (jfr bruket av *Aufbruch* under 3.2) av politiken, och även om Bündnis 90/Die Grünen som tidigare nämnts inte kan sägas vara systemkritiska, är det här ett område där man talar om en *omställning* (*Umsteuern*) till en hållbar kurs.

I partiprogrammet talas inte mycket om begreppet *tillväxt* (*Wachstum*, nio träffar), men i denna kontext slås fast en ekonomisk tillväxt av gammal typ, som hänger samman med att naturen exploateras allt mer, inte är framtidsduglig. (s. 27)

För att inte principen om hållbarhet och hållbar utveckling ska ge sken av en alltför altruistisk och asketisk livshållning talar det tyska gröna partiet även om det "ekonomiskt förnuftiga" (s. 27) i att planera hållbart, vilket samtidigt visar att man inte ifrågasätter rådande marknadsekonomi. Dessutom utlovar programmet att hållbarhet leder till något eftersträvänt: "Ekologiskt reflekterade livsstilar innehåller en ökning av livskvalitet för alla. Hållbarhet innebär livskvalitet idag och imorgon." (*Die Zukunft ist grün*, s. 11, övers. av CSB).

Efter att Bündnis 90/Die Grünen utvecklat sina tankar om hållbarhet som en ledande princip för grön politik, försöker man förankra detta koncept politiskt. Den ekologiska utmaningen kräver en ombyggnad av de ekonomiska och sociala

systemen, konstateras i programmet. Men grön politik handlar inte bara om att varna för negativa konsekvenser: ”Vår kompetens består i att gestalta hållbar utveckling.” (s. 16) Man kan se hur det tyska gröna partiet här värjer sig mot en apokalyptisk, pessimistisk uppfattning om världens tillstånd, vilken miljöpartister brukar beskyllas för (Gahrton 2008, s. 95f.). Istället framställer man sig som konstruktiva och handlingskraftiga experter på att utföra en omställning till hållbar utveckling, den princip på vilken framtiden bygger.

Nyckelord brukar vara semantiskt (re)produktiva, vilket t.ex. kan innebära att det bildas nya komposita eller avledningar med ordet som utgångspunkt. När det gäller *Nachhaltigkeit/nachhaltig* kan man tala om ett annat slags reproduktivitet som berördes ovan under 5.3. Begreppet är ursprungligen en fackterm som så småningom blir ett programmatiskt nyckelord i den politiska diskursen. Som så ofta händer med positiva signalord börjar det dock användas även i andra kontexter i den ungefärliga betydelsen ’bestående, långsiktig’ och med positiva konnotationer. Partiprogrammet för det tyska gröna partiet ger några exempel på en sådan domänförskjutning, där ordet har snarast en retorisk funktion: *eine nachhaltige Mobilität* (s. 36), *nachhaltige Stadtentwicklung* (s. 35), *nachhaltige Bildungsfinanzierung* (s. 103), *nachhaltige Wettbewerbsordnung* (s. 130), *nachhaltige Kooperation* (s. 151).

Slutligen kan konstateras att nyckelord gärna förekommer tillsammans med andra signalord, vilket dels skapar en programmatisk effekt: *vi står för x, y och z*, dels förknippas orden med varandra. Hos Bündnis 90/Die Grünen kan detta illustreras med exemplet: ”Det Europa som vi strävar mot, är ett Europa med demokrati, hållbarhet och solidaritet.” (*Die Zukunft ist grün*, s. 144, övers. CSB) Inte minst här blir det tydligt vilket honnørsord hållbarhetsbegreppet blivit under det senaste årtiondet: det förekommer tillsammans med två traditionella nyckelord vars positiva konnotationer inte ifrågasätts.

Sammanfattningsvis kan sägas att *Nachhaltigkeit* och *nachhaltig* tycks uppfylla alla lingvistiska kriterier för att tillskrivas nyckelordsstatus. Mest påfallande är dock den metaspråkliga användningen av begreppen: de tematiseras explicit i programmet och den semantiska dimensionen i denna språkreflexivitet utökas till en politisk: genom att definiera vad *hållbarhet* och *hållbar* betyder förmedlar partiet sin ideologiska position och sitt politiska handlingsprogram.

6 Slutord

I denna artikel har vi gjort en kontrastiv språklig analys av partiprogrammen för det svenska Miljöpartiet de Gröna och det tyska Bündnis 90/Die Grünen. Undersökningen består dels av en kvantitativ korpusanalys som syftar till att visa på övergripande skillnader och överensstämmelser i de båda partiprogrammen, dels en kvalitativ semantisk/lexikografisk analys av det centrala begreppet hållbarhet (ty. *Nachhaltigkeit*).

Den kvantitativa jämförelsen av programmen visar att båda partierna sätter människan och samhället i centrum – det är de vanligaste orden. Vår analys visar också att det tyska partiet talar betydligt mer om Europa än vad Miljöpartiet gör, vilket måhända återspeglar deras respektive inställning till EU. Det tyska gröna partiet betraktar sig således gärna som europeiskt. Dock förekommer ordet Tyskland sällan, något som med säkerhet kan förklaras med den problematiska diskursen kring nation och nationalism i Tyskland. Hos Miljöpartiet förhåller det sig omvänt: Sverige är ett frekvent ord i relation till Europa. Genusfrågor verkar spela en större roll i det tyska programmet att döma av den höga frekvensen hos ordet *Frauen* i jämförelse med *kvinnor* i det svenska programmet. I gengäld kunde vi konstatera att det svenska partiprogrammet fokuserar mer på rättigheter och möjligheter för sina medborgare än det tyska. Två anmärkningsvärda skillnader som skulle kunna undersökas i vidare studier är att orden *demokrati* och sammansättningar med *social-* används betydligt oftare i det tyska än i det svenska partiprogrammet.

För den kvalitativa näranalysen valdes begreppet *hållbarhet* (ty. *Nachhaltigkeit*) ut enligt nyckelordsteoretiska kriterier. I såväl det svenska som det tyska programmet är det tydligt att begreppet fungerar som ledande politisk princip med en strukturerande funktion. En kontrastiv analys av begreppets användning i partiprogrammen visar dock att det framhävs på olika sätt: I det svenska partiprogrammet får *hållbarhet* nyckelordsstatus i första hand genom metatextuell markering som rubricering och kursivering. I det tyska programmet betonas *Nachhaltigkeit* metaspråkligt genom definitioner och uttolkningar. Dessutom sägs explicit att begreppet är ett grönt nyckelord som partiet orienterar sig mot. Denna tematisering av begreppet som inte finns på samma sätt i svenskan kan möjligen förklaras av den politiska debattkulturen i Tyskland, men detta måste undersökas närmare. Båda programmen relaterar semantiskt till Brundtlandrapporten i sitt bruk av begreppen, men det svenska programmet trycker mer på den ekologiska betydelsekom-

ponenten, medan det tyska inkluderar tre-pelare-modellen (ekologisk, ekonomisk, social) på ett mer explicit sätt. Det blir tydligt att båda partierna aktivt strävar efter att förknippas med detta honnörssord: Grön politik är hållbar.

Eftersom liknande studier av grön retorik i princip saknas hoppas vi med den här artikeln kunna fylla en lucka inom forskningsområdet politisk semantik. Artikelns omfång innebär dock att analysen endast bör betraktas som en inledande pilotstudie, vilken måste kompletteras. Under arbetets gång fann vi många intressanta aspekter och infallsvinklar som lämpar sig för vidare studier av grön retorik. Det kontrastiva perspektivet är fruktbart på så sätt att det belyser likheter och skillnader inom den gröna rörelsen; här vore det önskvärt att jämföra med fler gröna partier.

Litteratur

- Anthony, L. 2005. AntConc: Design and development of a freeware corpus analysis toolkit for the technical writing classroom. I *IEEE International Professional Communication Conference Proceedings* 2005, 729–737.
- Brylla, C. 2003. *Die schwedische Rezeption zentraler Begriffe der deutschen Frühromantik. Schlüsselwortanalysen zu den Zeitschriften Athenäum und Phosphoros*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Brylla, C. 2005. Grenzüberschreitende Methode? Kontrastive Untersuchungen von Leitvokabeln als interdisziplinäres Analyseinstrumentarium. I *Literaturen des Ostseeraums in interkulturellen Prozessen*, red R. Hartmann Bielefeld, 247–259. Aithesis Verlag.
- Böke, K. 1996. Politische Leitvokabeln in der Adenauer-Ära. Zu Theorie und Methodik. I *Politische Leitvokabeln in der Adenauer-Ära*, red. Karin Böke, Frank Liedtke, Martin Wengeler, 32–50. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Diekmannshenke, H-J. 1994. *Die Schlagwörter der Radikalen der Reformationszeit (1520–1536). Spuren utopischen Bewusstseins*. Frankfurt am Main: Lang
- Gahrton, P. 2008: Vad har gröna partier för åsikter?. I *Behövs det en grön ideologi?*, red. P. Gahrton, 94–112. Stockholm: Cogito.
- Grober, U. 2009. Erfinder der Nachhaltigkeit. *Die Zeit* nr. 48, 25/11 1999, 98.
- Gustafsson, A. W. 2011. When two rationalities collide – the metaphoric challenge of sustainability. Opublicerat manuskript. Lunds universitet.
- Harms, E. 2008. *Der kommunikative Stil der Grünen im historischen Wandel. Eine Überblicksdarstellung am Beispiel dreier Bundestagswahlprogramme*. Frankfurt am Main: Lang.
- Klein, M. & Falter, J. 2003. *Der lange Weg der Grünen. Eine Partei zwischen Protest und Regierung*. München: Beck.

- Liebert, W-A. 1994. *Das analytische Konzept "Schlüsselwort" in der linguistischen Tradition*. Sonderforschungsbereich 245. Heidelberg/Mannheim.
- Malmgren, S-G. 1999. Valspråk -98. Språkliga aspekter på den politiska debatten augusti–oktober 1998. *Språkvård* 1/1999, 7–18.
- Mitcham, C. 1995 The Concept of Sustainable Development: its Origins and Ambivalence. *Technology in Society* 17(3): 311–326.
- Myerson, G. & Rydin, Y. 1996. *The language of environment: a new rhetoric*. London: UCL Press.
- Nilsson, T. 2010. Politiska partier: Miljöpartiet. I *Populär historia* 8: 2010.
- Otto, S. 2007. *Bedeutung und Verwendung der Begriffe nachhaltige Entwicklung und Nachhaltigkeit. Eine empirische Studie*. Dissertation Jacobs University Bremen. Elektronisk publikation, hämtad 10/9 2011 <http://iubcat.jacobs-university.de/record=b1091577-So>.
- Our Common Future*. 1987. Report of the World Commission on Environment and Development. Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427 – Development and International Co-operation: Environment. UN Documents.
- Scott Cato, M. 2009 *Green Economics*. London: Earthscan.
- Stötzel, G. & Wengeler, M. 1995. *Kontroverse Begriffe. Geschichte des öffentlichen Sprachgebrauchs in der Bundesrepublik Deutschland*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Volmer, L. 2009. *Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – eine Bilanz*. München: Verlagsgruppe Random House.

Internetkällor

- Bündnis 90/Die Grünen*. Partiets hemsida, hämtad 24/8 2011, <http://www.gruene.de/>
- Bündnis 90/Die Grünen*. Artikel på Wikipedia, hämtad 24/8 2011, http://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCndnis_90/Die_Gr%C3%BCnen
- Lexikon der Nachhaltigkeit* hämtad 13/9 2011, <http://www.nachhaltigkeit.info/artikel/umweltschutz-579.htm>
- Miljöpartiet*. Artikel på Wikipedia hämtad 8/9 2011, http://sv.wikipedia.org/wiki/Miljöpartiet_de.Grönas_historia
- Miljöpartiet de Grönas historia*. Artikel på Wikipedia hämtad 8/9 2011, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Miljöpartiet>
- Vilket Sverige vill du ha 2025? Partiprogramsbloggen*. Hämtad 8/9 2011, <http://partiprogram.mpbloggar.se/>

Charlotta Brylla, Stockholms universitet, charlotta.brylla@tyska.su.se
Anna W. Gustafsson, Lunds universitet, anna_w.gustafsson@nordlund.lu.se